

Rózsa Zoltán – Szatmári Imre
Ecsefalva, Pusztaborz
szarmata temető

Az Ecsefalva, Pusztaborz nevű lelőhely a felszíni nyomokból ítélve 400 × 300 m kiterjedésű, hossztengelelye az egykori ősfolyó medrét kísérő partvonulatra támaszkodik, ami ma a Sárréti-főcsatornának ad helyet, s egyben Bucsa és Ecsefalva települések határát is jelenti.

A főcsatorna bucsai oldalára a lelőhely nem terjed ki. Ezt a korábbi topográfiai munkálatok¹, a kivitelezéshez kapcsolódó terepbejárások² és a humuszolt nyomvonal tapasztalatai bizonyítják.

A humuszolt nyomvonal bejárásakor az első jelentkező objektumtól a Sárréti-főcsatornáig (33+750–34+150 km-szelvények a MOL vezeték nyomvonalán) terjedő szakaszon 10 m szélességben tártuk fel a területet. Az alább ismertetendő temető esetében rábon-tást is végeztünk (1. kép 1). A feltárt szakaszon 88 objektumot tártunk fel, amelyek zömmel őskorinak mutatkoztak, szabálytalan gödrök formájában. A lelőhelyen a szarmata telepkerámia előkerülése szórványosnak volt mondható.

A nyomvonal a déli szélén vágta át a lelőhelyet. A feltárt szakasz középső részén volt legnagyobb a régészeti fedettség. A csatorna felé haladva az objektumok sűrűsége csökkent, majd leletmentes sáv után csupán néhány őskori objektum ékelődött be az ötven méteres nyomvonalszakaszon észlelt szarmata temető sírjai közé. A temető sírjaiban rendkívül szórványosan szarmata cserpek is előkerültek, melyek a szarmata település itteni meglétét sejtetik.

Itt most a szarmata temetőrészlet leírását és rövid értékelését adjuk³.

1. sír (4. kép 1–4)

A sír feltárása 90 cm mélységben jelentkezett. Teljes mélysége a fejnél 102 cm, a lábánál 103 cm. A sírgödör erősen lekerekített sarkú. Hossza 240 cm, szélessége 80–95 cm. A gödör és a váz irányítása É+12°. A váz háton fekvő, nyújtott, viszonylag jó megtartású, az egyetlen esetben mérhető hossza: cc. 165 cm. Bolygatatlan. A hosszúcsontok a jobb felkar kivételével helyükön maradtak. A mellkas csontjai, egy-két borda kivételével szinte teljesen elenyésztek, vagy valamilyen állatjárnak köszönhetően kissé elmozdultak helyükről. A medencének csak a jobb oldali lapátja maradt meg. A ka-

Ecsefalva, Pusztaborz
Sarmatian cemetery

Zoltán Rózsa – Imre Szatmári

The site Ecsefalva, Pusztaborz occupies a territory of 400 × 300 m judged from the surface traces. Its longitudinal axis rests on the bank bordering the basin of a one-time river occupied at present by the Sárrét main channel, which is also the boundary between Bucsa and Ecsefalva villages.

The site does not extend to the Bucsa side of the main channel as it is proved by former topographic surveys,¹ field walkings preceding the laying of the pipe,² and observation on the scraped track.

At the survey of the scraped track, the area was unearthed in a width of 10 m from the first feature that appeared to the Sárrét main channel (sections 33+750–34+150 km in the track of the MOL pipeline). We had to extend the excavations in the case of the cemetery to be described in the followings (Fig. 1. 1). Eighty-eight features were unearthed in the excavated section, most of which appeared to be irregular prehistoric pits. Sarmatian settlement pottery was found only sporadically intersecting the site at the southern edge of the track. The archaeological features were the densest in the central part of the excavated section. The density of the features decreased towards the channel, then, after a stripe void of archaeological finds, the graves of a Sarmatian cemetery were observed in the fifty-meter track section, which were interrupted by only a few prehistoric features. The sporadic occurrence of Sarmatian pottery in the graves implied a Sarmatian settlement in the region.

In this paper we give the description and short analysis of the Sarmatian cemetery fragment.³

Grave no. 1 (Fig. 4. 1–4)

The discolouration of the grave appeared in a depth of 90 cm. The total depth was 102 cm at the head and 103 cm at the feet. The grave shaft had strongly rounded corners. Its length was 240 cm, width 80–95 cm. The shaft and the skeleton were oriented to N +12°. The relatively well preserved skeleton was extended on the back. A single measurement of the length could be taken, which was ca. 165 cm. It was not violated. The long bones, except for the right upper part, were in their original positions. The bones of the chest, except for a few

1 MRT 6.k. 4/11. sz. lh. Ugyanitt a csatlakozó területekről 29. o.
 2 Terepbejárásaink tanúsága az ásatás előtt és alatt. A dokumentációk a Munkácsy Mihály Múzeumban a 2334-2000., a fotónegatívok a 61369-61494., a leletanyag a 99.5.1-99.5.174. számon található.
 3 Köszönetet mondunk Kékegyi Dorottyának a tusrajzokért.

1 MRT v. 6. Site no. 4/11. On the adjoining areas see p. 29. in the Munkácsy Mihály Museum
 2 The conclusions from field walkings before and during the excavations. The documentation can be found in the Munkácsy Mihály Museum under no. 2334-2000, the photo negatives under no. 61369-61494., the find material under no. 99.5.1-99.5. 174.
 3 We would like to thank Dorottya Kékegyi for the ink drawings.

rok szorosan a váz mellett helyezkedtek el. Koponyájának csak a helye volt rögzíthető, a gépi munka során megsemmisült. *Leletanyag:* 1. A koponya bal oldalán kör átmetszetű vastárgy (fibula?) töredéke (4. kép 2). 2. A jobb váll környékén vastárgy töredéke morzsalékos állapotban, megsemmisült. 3. A két boka között egy téglaszínű, erősen homokos soványítású, kopott-morzsalódó anyagú edény (szá.: 11 cm, fá.: 4,5 cm, m.: 8,5 cm), ami a gépi munkának köszönhetően 67 darabra tört (4. kép 4). 4. A medencén, a bal kéz közelében egyélű, egyenes hátú, középső nyéltüskés vaskés töredéke (teljes h.: 10,5 cm, túske h.: 5 cm, penge sz.: 1,7 cm), hegytel a térdek felé (4. kép 3).

2. sír (1. kép 2-4, 2-3. kép)

A sír feltja 122-128 cm mélységben jelentkezett. Teljes mélysége a fejnél 143 cm, a lábnál 147 cm. A sírgödör erősen lekerekített sarkú. Hossza 242 cm, szélessége 100-140 cm. A gödör és a váz irányítása É+12°. A váz háton fekvő, nyújtott, erősen hiányos. Csupán a láb hosszúcsontjai és a jobb alkarcsont részei maradtak meg, de az ízületek irányából erősen elenyészett állapotban. Ezek a csontok a helyükön maradtak, viszont a sír korabeli bolygatás nyomait viseli. A gödör betöltése eredetileg kevert, melybe egy hosszanti, a sír oldalfalához igazodó, attól 15-25 cm-re húzódó fekete betöltésű rablógödör található. Ez a sírba szabályosan beékelődő - a sírgödör mindkét hosszanti oldalfalánál látszó - rablógödör lehet a magyarázata annak, hogy a váz deréktől felfelé szinte teljesen megsemmisült, illetve, hogy a töredékes bronzfülbevaló viselési helyétől messze, a két betöltés határán került elő. *Leletanyag:* 1. Bronz, körátmetszetű fülbevaló töredéke (1. kép 3), a bolygatás miatt a sírgödör keleti szélénél. 2. A medence környékén denár (1. kép 4)⁴, vélhetően eredeti helyzetben. 3. Szürkésbarna, homokos-csillámos soványítású anyagból formázott bikónikus orsógomb (2. kép 1) a bokák között (m.: 1,2 cm, átm.: 2,5 cm). 4. Téglaszínű, homokos, „manganos” soványítású edény (2. kép 5), a sírgödör déli végénél (m.: 13,5 cm, szá.: 10 cm, fá.: 6 cm)⁵. 5. Az alsó lábszárak között gyöngyök. Köztük egy lapos, téglalap formájú karneol- (2. kép 2), illetve 169 db borostyán-gyöngy (2. kép 3)⁶. 6. Egyélű, középső nyéltüskés töredékes vaskés (2. kép 4) a bal bokánál (penge sz.: 1,5 cm).

3. sír (5. kép 1-6)

A sír feltja 109 cm mélységben jelentkezett. Teljes mélysége a gödör északi végénél 114 cm, a délinél 117 cm. A

ribs, nearly entirely perished, the remaining ones were somewhat replaced by an animal. Only the right pelvis survived. The arms were placed close to the body. Only the place of the skull could be registered, the skull itself was destroyed by the mechanic earthwork. *Findings:* 1. The fragment of an iron object (brooch?) of a round cross-section on the left side of the skull (Fig. 4. 2). 2. The crumbled, perished fragment of an iron object near the right shoulder. 3. A brick-coloured weathered, crumbling vessel, strongly tempered with sand (md: 11 cm, bd: 4.5 cm, h: 8.5 cm), which was broken to 67 pieces by the mechanic earthwork (Fig. 4. 4). 4. The fragment of a one-edged iron knife with a straight back and a medial tang on the pelvis near the left hand (entire l: 10.5 cm, tang l: 5 cm, blade w: 1.7 cm). It pointed toward the knees (Fig. 4. 3).

Grave no. 2 (Fig. 1. 2-4; figs 2-3)

The discolouration of the grave appeared in a depth of 122-128 cm. The total depth was 143 cm at the head and 147 cm at the feet. The corners of the grave shaft were strongly rounded. The length of the grave was 242 cm, its width 100-140 cm. The shaft and the skeleton were oriented to N +12°. The incomplete skeleton was extended on the back. Only the long bones of the lower limbs and parts of the right lower arm survived, and even they were in a very poor condition at the joints. These bones were in their original positions although traces of contemporary violation could be observed. The original filling of the grave was mixed. The elongated shaft of the grave robbers was dug into it aligned to the wall of the grave, 15-20 away from it, and it was filled in with black soil. This robber's shaft, regularly wedged into the grave (it can be seen at both longitudinal walls), can explain the fact that the skeleton practically perished from the waste down, and that the fragmentary bronze earring was found at the border of the two fillings, far from the place where it had been worn. *Findings:* 1. The fragment of a bronze earring of a round cross-section (Fig. 1. 3) at the eastern edge of the shaft due to violation. 2. A denarius at the pelvis (Fig. 1. 4)⁴ probably in original position. 3. A greyish brown biconical spindle whorl (Fig. 2. 1) between the ankles. The clay was tempered with sand and mica (h: 1.2 cm, diam: 2.5 cm). 4. A brick-coloured vessel (Fig. 2. 5) at the southern end of the grave shaft. The clay was tempered with sand and "manganese" (h: 13.5 cm, md: 10 cm, bd: 6 cm).⁵ 5. Beads between the legs. One was a flat, oblong-shaped

4 Hadrianus (117-138) verete. A felirat kopott, hátoldalán talán Victoria látható. A meghatározásért Farkas Edit fogadja köszönetünket.

5 A fejfelé fordított edény és töredékeinek helyzete alapján joggal gondolhatnánk arra, hogy mindez a bolygatás eredménye. A sír rajzon is jól látszik azonban, hogy az összetört darabok egyrészt szabályosan követik egymást, másrészt az, hogy a gödör bolygatatlan részében is megtalálhatók, ami a bolygatás következményét megkérdőjelezi!

6 ld. a következő oldalon!

4 Hadrian's coin (117-138). The inscription is worn, Victoria can be seen on the reverse. We thank Edit Farkas for the identification.

5 Based on the position of the fragments of the vessel turned upside down we could think that it was caused by the robbers. Nevertheless, it can be seen in the drawing of the grave that, on the one hand, the broken pieces follow one another in order, and, on the other, that they can be found in the undisturbed part of the shaft, which questions the consequences of the violation.

sírgödör erősen lekerekített sarkú. A déli végénél – talán a rablásnak köszönhetően – kiszélesedik. Hossza 210 cm, szélessége 55–85 cm. A gödör irányítása $\text{É}+6^\circ$. A sír betöltése erősen kevert. A váz csontjai egyáltalán nem maradtak meg. *Leletanyag*: A bolygatás miatt a leletek előkerülési helyét nem lehetett megállapítani. 1. Kör keresztmetszetű karika-szerű vastárgy (vaskarperec, vascsat?) töredéke, egyik végén erősebben korrodálódva (5. kép 4). 2. Kör keresztmetszetű, egyenes vastárgy töredéke (5. kép 6). 3. Kör keresztmetszetű, karika-szerű vastárgy (vaskarperec, vascsat?) töredéke (5. kép 3). 4. Egyélű, töredékes vaskés darabjai közvetlenül egymás mellett kerültek elő (5. kép 2). 5. Állatcsont (?) piciny darabja. 6. Lekerekített téglalap átmetszetű, enyhén ívelődő vastárgy töredéke (5. kép 5).

4. sír (5. kép 7–10)

A sír feltárása 90–96 cm mélységben jelentkezett. A teljes mélysége 110 cm. A sírgödör lekerekített sarkú, hossza 240 cm, szélessége 95 cm, a gödör alja enyhén homorú, medenceszerű. A gödör irányítása $\text{É}+9^\circ$. A váz bolygatott. A kevés megmaradt hosszúcsont nem eredeti helyén maradt meg. A fej, a mellkas csontjai és a felső hosszúcsontok teljesen hiányoztak. A rablógödör nyoma nem volt érzékelhető. *Leletanyag*: A leletek előkerülése a bolygatás miatt erősen esetleges. 1. Kör átmetszetű, enyhén nyomott, kör alakú vascsat (5. kép 9), lapított kör átmetszetű, vége felé szűkülő pecekkel (átm.: $3 \times 2,8$ cm, pecek: 2,7 cm). 2. Kicsiny obszidián szilánk (5. kép 8). 3. Kovácsolt, egyélű vaskard hegyének töredéke (5. kép 10). 4–6. Vastárgy töredékei, a felvételkor megsemmisültek.

5. sír

A sír feltárása 83–90 cm mélységben jelentkezett. Teljes mélysége az északi végénél 115 cm, a délinél 120 cm. A sírgödör enyhén lekerekített sarkú, téglalap formájú. Hossza 260 cm, szélessége 100 cm. A gödör irányítása $\text{É}+21^\circ$. Az összes sír közül itt a legnagyobb a relatív sírmélység. A váz csontjai egyáltalán nem kerültek elő. A sírgödör leletanyagot nem tartalmazott.

carnelian bead (Fig. 2. 2), 169 items were amber beads (Fig. 2. 3).⁶ A one-edged fragmentary iron knife with a medial tang (Fig. 2. 4) at the left ankle (blade w: 1.5 cm).

Grave no. 3 (Fig. 5. 1–6)

The discolouration of the grave appeared in a depth of 109 cm. The total depth was 114 cm at the northern end of the shaft and 117 cm at the southern end. The corners of the grave shaft were strongly rounded. The shaft widened at the southern end, probably caused by the violation. The length of the grave was 210 cm, its width 55–85 cm. The shaft was oriented to $\text{N}+6^\circ$. The filling of the grave was strongly mixed. Nothing remained of the skeleton. *Finds*: Because of the violation, the provenance of the finds could not be determined, and even their relations can be determined only with reservation. 1. The fragment of a ring-like iron object (iron bracelet, iron buckle?) of a round cross-section. One terminal is more strongly corroded than the other (Fig. 5. 4). 2. The fragment of a straight iron object, round in cross-section (Fig. 5. 6). 3. The fragment of a ring-like iron object (iron bracelet, iron buckle?), round in cross-section (Fig. 5. 3). 4. The fragments of a one-edged iron knife lying next to one another (Fig. 5. 2). 5. The tiny fragment of an animal bone (?). 6. The fragment of a slightly arched iron object, rounded oblong-shaped in cross-section (Fig. 5. 5).

Grave no. 4 (Fig. 5. 7–10)

The discolouration of the grave appeared in a depth of 90–96 cm. The total depth was 110 cm. The corners of the grave shaft were rounded, its length was 240 cm, width 95 cm. The bottom of the shaft was slightly concave, trough-shaped. The shaft was oriented to $\text{N}+9^\circ$. The skeleton was disturbed. The few surviving long bones were removed from their original position. The head, the bones of the chest and the long bones were missing. We could not observe the robber's shaft. *Finds*: The provenance of the finds is optional due to the disturbance. 1. A slightly pressed round iron buckle, round in cross-section (Fig. 5. 9) with a tapering tongue of pressed round cross-section (diam: $3 \times 2,8$ cm, tongue: 2,7 cm). 2. A small obsidian flake (Fig. 5. 8). 3. The fragment of the tip of a hammered, one-edged iron sword (Fig. 5. 10). 4–6. Fragments of an iron object, they perished during lifting.

6 A 3. kép mutatja a gyöngyök helyzetét az alsó lábszárak között. Sajnos a sír bontását megakasztotta a többnapos eső, minek következtében a gyöngyök egy része elmozdult eredeti helyéről. Az A, B, C jelű gyöngycsomó egyben lett felvéve a helyszínen, a jobb alsó lábszár mellől, s a restaurátor asztalán lett a talajból kihámozva. A restauratori és a rajzos munka Gábor Gabriella munkáját dicséri – köszönet érte! A gyöngyök általában zömök formát képviselnek, lekerekített négyzet átmetszettel. A téglalap átmetszetű és a nyúlánk forma ritka. Kisebb számban szabálytalan, vagy trapéz átmetszetűek. A gyöngyök általában keskeny furattal rendelkeznek. Kevés a széles furatú, azok általában négyzetesek. Az egyik darab duplán átfúrt.

6 Fig. 3 shows the position of the beads between the legs. Regrettably, the excavation of the grave had to be postponed for a few days because of rain, and some of the beads were removed from the original position. The groups of beads marked A, B, and C were lifted in blocks from beside the right leg and the beads were separated on the restorer's table. The restoration and the drawings praise Gabriella Gábor's work, we are grateful for them. Most of the beads were compact with rounded rectangular cross-sections. Ones with oblong-shaped cross-sections and elongated shapes were rare. A few were irregular or trapezoid in cross-section. The majority of the beads had a narrow perforation. In some cases the perforations were wide and rectangular. One item had a double perforation.

6. sír

Az ásatási napló szerint nem sír, csupán egy szabálytalan foltként jelentkező, 1,5–2 cm vastag gépi felhordás.

7. sír (6. kép, 7. kép 2–5)

A sír foltja 103 cm mélységben jelentkezett. Teljes mélysége a fejnél 125 cm, a láb részen 135 cm. Azonban mind a gödör északi, mind pedig a déli végénél egy-egy rablógödör nyoma látszik. Ezeken a helyeken a betöltés nagyon kevert. A sírgödör enyhén lekerekített sarkú, szabályosságát csupán a rablógödörök zavarják meg. Hossza 240 cm, eredeti szélessége 70 cm. A gödör és a váz irányítása É+0°. A rablógödöröknek köszönhetően a váz koponyája hiányzott, a lábcsonatok és a medence csontjai összekeveredtek. A karcsonatok és a felsőtest csontjai viszonylagosan épek, illetve enyhén bolygatottak. A kulcs-csontok közvetlenül a mellkason helyezkednek el, mutatva a rablógödör térbeli határait. A karcsonatok helyzete vélhetően szintén ennek a bolygatásnak a nyomát viseli. *Leletanyag:* 1. A bordák között, kör átmetszetű, ívelődő vastárgy töredéke (6. kép 9). 2. A jobb medencelapát környékén ovális, kör átmetszetű, végei felé keskenyedő vascsat (?) (7 × 3,5 cm), s vele együtt ovális átmetszetű vastárgy töredéke (7. kép 2, 5). 3–4. A bal combcsont környékén egymás mellett két kör alakú, lapos, füles vasveret (átm.: 2 cm), melyek az öv díszei lehettek (6. kép 2–3). 5. Egyélű vaskés töredéke (7. kép 4). Téglalap átmetszetű, egyenes hátú, a penge felé fokozatosan szélesedő, középső állású nyéltüskével (tüske h.: 5,8 cm, töredékes h.: 13,5 cm). 6. A rablás következtében a sírgödör falához szájával lefelé nyomódott kis korsó (szá.: 5,8 cm, m.: 9 cm, fá.: 3 cm). Világosszürke, korongolt, fényezett, nyaka a hasi részig függőlegesen besimített, piskóta átmetszetű szalagfüllel (6. kép 10). 7. A váz bal oldalán egymás mellett került elő egy közel kör alakú vasveret (átm.: 2,6 × 2 cm) és egy vaspálca (h.: 4,2 cm). A veret a 6. kép 2–3 példányokkal teljesen megegyező, a pálca kör átmetszetű, közepén félig nyitott, mindkét vége lezárt (6. kép 4–5). 8. A medence bal oldalánál a 6. kép 5 alattihoz hasonló lekerekített végű, kovácsolt vaspálca töredék (6. kép 7) és egy ép (h.: 5,5 cm) darab, szintén lekerekített véggel (6. kép 6.), mellette egy téglatest átmetszetű, szintén kovácsolt vaspálca töredék (6. kép 8.) is előkerült. Az egyik pálca (6. kép 6) üreges belsejében vastú (?) található. 9. A bolygatott lábszárcsontok között kerek, enyhén lapított, kör átmetszetű vascsat (átm.: 3 cm), elkeskenyedő végű pecekkel (7. kép 3).

8. sír (7. kép 1.)

Sírfolt nélkül jelentkezett, sírként való kezelése is kérdéses. A gépi bontás közben a felületen egy edény összeálló darabjait találták a munkások. A töredékek esetlegesen egy síredényhez is tartozhattak. Mivel a sírok általában alig mélyednek az altalajba és rendkívül rossz megtartásúak, ezért szerepeltetjük a sírok között – fenn tartással. *Leletanyag:* Világosbarna, korongolt, homokos

Grave no. 5

The discolouration of the grave appeared in a depth of 83–90 cm. The total depth was 115 cm at the northern end of the shaft and 120 cm at the southern end. The corners of the oblong-shaped grave shaft were slightly rounded. The length of the grave was 260 cm, its width was 100 cm. The shaft was oriented to N +21°. The largest relative depth was measured in this grave. The bones of the skeleton were not found. There were no finds in the grave.

Grave no. 6

According to the excavation diary it was not a grave, only a 1.5–2 cm thick accumulation made by the scraper, which appeared as an irregular discolouration.

Grave no. 7 (Fig. 6, Fig. 7. 2–5)

The discolouration of the grave appeared in a depth of 103 cm. The total depth was 125 cm at the head and 135 cm at the feet. The traces of each a robber's pit could be observed both at the northern and the southern ends of the shaft. In these areas the filling was very mixed. The corners of the grave shaft were slightly rounded, the regularity was disturbed by the robbers' pits. The length of the grave was 240 cm, its original width was 70 cm. The shaft and the skeleton were oriented to N +0°. Due to the robbers' pits, the skull was missing, the bones of the lower limbs and the pelvis were mixed. The bones of the arms and the trunk were relatively intact, just slightly disturbed. The clavicles were on the chest, indicating the extension of the robber's pit. The position of the bones of the arms was probably also influenced by the violation. *Finds:* 1. The fragment of an arched iron object of round cross-section among the ribs (Fig. 6. 9). 2. An oval iron buckle (?), oval in cross-section, tapering on the terminals (7 × 3.5 cm) and the fragment of an iron object of oval cross-section (Fig. 7. 5, 2) near the right pelvis. 3–4. Two round, flat, looped iron mounts lying side by side near the left thigh bone (diam. 2 cm), which could ornament the belt (Fig. 6. 2–3). 5. The fragment of a one-edged iron knife (Fig. 7. 4). It is oblong-shaped in cross-section, the back is straight, the medial tang gradually widens toward the blade (tang l: 5.8 cm, fragmentary entire l: 13.5 cm). 6. A small jug, which was pressed with the mouth down to the wall of the grave shaft by the violators (md: 5.8 cm, h: 9 cm, bd: 3 cm). It is light grey, wheel-thrown and polished. The neck was vertically smoothed in until the belly. The band handle is hour-glass-shaped in cross-section (Fig. 6. 10). 7. An approximately round iron mount (diam. 2.6 × 2 cm) and an iron rod (l. 4.2 cm) were found side by side on the left side of the skeleton. The mount is identical to the items in fig. 6. 2–3, the rod is round in cross-section, half open in the middle and closed at both terminals (Fig. 6. 4–5). 8. The fragment of a hammered iron rod with rounded terminals, similar to fig. 6. 5 (fig. 6. 7) and an entire one

soványítású, kopott felületű, nyomokban látszó festéssel (?), tölcséres, hangsúlyos bordával ellátott edény töredéke (7. kép 1).

A rítus

A korabeli bolygatás és a gépi munka okozta rombolás ellenére világosan látszik, hogy a temetkezések összekapcsolhatók egymással. A sírgödrök mindegyike téglalap alakú, enyhén vagy erősen lekerekített sarkokkal. Irányításuk az É-D-i tengelyhez igazodik. A sírok irányításának megállapításánál négy értékelhető sírból három biztosan É-D-i (1., 2., 7. sír), a negyedik pedig nem veti el ennek lehetőségét (4. sír). A sírgödrök és a vázak irányítása tehát vélhetően egységesen É-D-i lehetett, fejfelé északnak, a tengelytől enyhe eltéréssel K-felé (az eltérés 0-21° között váltakozott).

Az É-D-i tájolású sírok a 2. századtól kezdve fokozatosan jelennek meg a Barbaricumban. A jövevények „beolvadási” folyamata térben és időben eltérő ütemben zajlott le, amit a rítuselemek megváltozásának csúszása kísért. Az új típusú, keletről hozott tárgyi hagyományok igen kevés sírban található, azok azonban zömmel É-D-i tájolású sírokhoz köthetők. A pusztaborzi temető földrajzi környezete pedig az archaikus elemek fennmaradásának és továbbélésének messzemenőkéig kedvez. Csak a „közelmúlt” folyószabályozásait közvetlen megelőző idők emlékei is rendkívül archaikus vonásokat mutatnak⁷.

A bolygatott 2. sír kétfülű edénye a rítus egyedülálló megnyilvánulásaként értékelhető. Az edény összetört darabjait a temetéskor helyezték el a láb körül. A tükrök mellett az edények, temetéskor történő összetörése a késő szarmata korban jelenik meg a keleti területeken.

Egyelőre a térségben – kellő összehasonlítási alaphíján – csak megjegyzés értékkel bír az edények általános jellemzője: lapított forma és a keskeny száj. Az edények profiljának kiképzése szintén nagyon hasonló mindhárom esetben. Jellegzetes hasvonalukat az egyenes vállrész és az erősen gömbölyű fenékrész találkozására adja.

A kronológia

A régészeti leletanyag a rítushoz hasonlóan egységesnek tűnik. A temetkezések valószínűleg egy rövid időszakot képviselnek. Ismereteink alapján azonban a pusztaborzi temetőrészlet szűk időbeni besorolása nem lehetséges. A sírokban talált középső nyéltüskés, egyélű, egyenes hátú kések a 3-4. század típusát képviselik. A 7. sír kis korszójának világosszürke fényezése – főként belső peremén –, a hosszú életű típus képviselőjét a késő szar-

(l: 5.5 cm) also with rounded terminals (fig. 6. 6) together with another fragment of an also hammered iron rod of oblong-shaped cross-section (Fig. 6. 8) at the left side of the pelvis. One of the rods (Fig. 6. 6) held an iron needle (?) in the shaft, which was open in the middle. 9. A round, slightly flattened iron buckle of round cross-section (diam: 3 cm) with the tapering tongue (Fig. 7. 3) lay between the disturbed bones of the leg.

Grave no. 8 (Fig. 7. 1)

It appeared without discolouration, and it is not certain that it was a grave. The fitting fragments of a vessel were found by the workers on the surface during mechanic scraping. The fragments could belong to a burial vessel. Since the graves were not dug deep into the unbroken ground and have been very poorly preserved, they will be described among the graves – with reservations. *Finds:* The fragment of a light brown, wheel-thrown vessel. The clay was tempered with sand. The surfaces are weathered, the traces of painting (?) can be detected in spots. The funnel-shaped vessel was ornamented by an emphasised rib. (Fig. 7. 1)

Rite

Against the contemporary violations and the damage done by the mechanic scraping it stands out clear that the burials were connected. All the grave shafts were oblong-shaped with slightly or strongly rounded corners. Each grave shaft was oriented to a N-S axis. Three of the four graves that could be evaluated were certainly oriented to a N-S axis (graves nos 1, 2 and 7), and the same is probable at the fourth one as well (grave no. 4). It means that the orientation of the grave shafts and the skeletons was uniformly N-S with the head in the north. There could be some slight divergence toward E (the divergence varied between 0° and 21°).

Graves of N-S orientation gradually appeared in the Barbaricum from the 2nd century. The “assimilation” process of the newcomers happened at various rates in space and time, which was accompanied by the shifting of changes in the ritual element. Very few graves contained the new, eastern material legacy, most of them can be associated with graves of N-S orientation. The geographical setting of the Pusztaborz cemetery highly favours the survival of archaic elements. Even the spiritual (“ritual”) legacy of the period directly preceding the regulations of the river in “recent” times shows extremely archaic features.⁷

The two-handled vessel in the violated grave no. 2 is a unique manifestation of the rite. The broken pieces of the vessel were placed round the leg at the time of

7 Elég csak Szűcs Sándor „régí Sárretjére” gondolni. Ecsegfalvi ásatási munkásaink remek történeteket tudtak a vidék különféle tudós embereiről, táltosairól. Az elzárttság egészen az ötvenes évekig „biztosított” volt. A szomszédos Bucsa, mind a mai napig – nagyrészt vízenyős területeket átszelő – dűlőutakon közelíthető meg.

7 It is enough to think of Sándor Szűcs's “old Sárret”. Our excavation workers at Ecsegfalva knew excellent stories about the various learned people of the region, about the “tátos”. The isolation was “ensured” until the 1950's. The neighbouring Bucsa can be approached even to date on dirt roads, most of which cross waterlogged areas.

mata korszakba helyezi. Az ugyancsak 7. sírból származó kerek vasveretek egyetlen Kárpát-medencei, ezüsből készült méretazonos párhuzamai – és azonos számban! – a 4–5. századi jászalsószentgyörgyi főhalomból ismertek. A 7. sír kettős övkészlete szintén késő szarmata jellegzetesség. A 2. sír orsógombja pedig arányait tekintve (átmérő/magasság) áll közel a késő szarmata orsógombok arányaihoz. Mindezek az észrevételek csupán egy tágabb keretek közé való besorolást engednek meg, ráadásul a 2. sír kétfüles edénye, a kerekded vascsatok korábbi datálást is megengednének. A temetőrészlet keletkezésének ideje tehát nagy valószínűséggel a 4. századra tehető. A 2. sír Hadrianus érme ennek a datálásnak nem mond ellent.

A rítus (északi tájolás, rituálisan összetört edény) egységes megjelenése és a Barbaricumban egyedinek számító leletanyag (kerek vasveretek, vaspálcák) alapján, véleményünk szerint egy keletről frissen beköltözött népesség hagyatékát tártuk fel Ecsegfalva-Pusztaborz lelőhelyen. E földrajzi területen azonban ugyanakkor fokozottan számolnunk kell az archaikus elemek továbbélésével is.

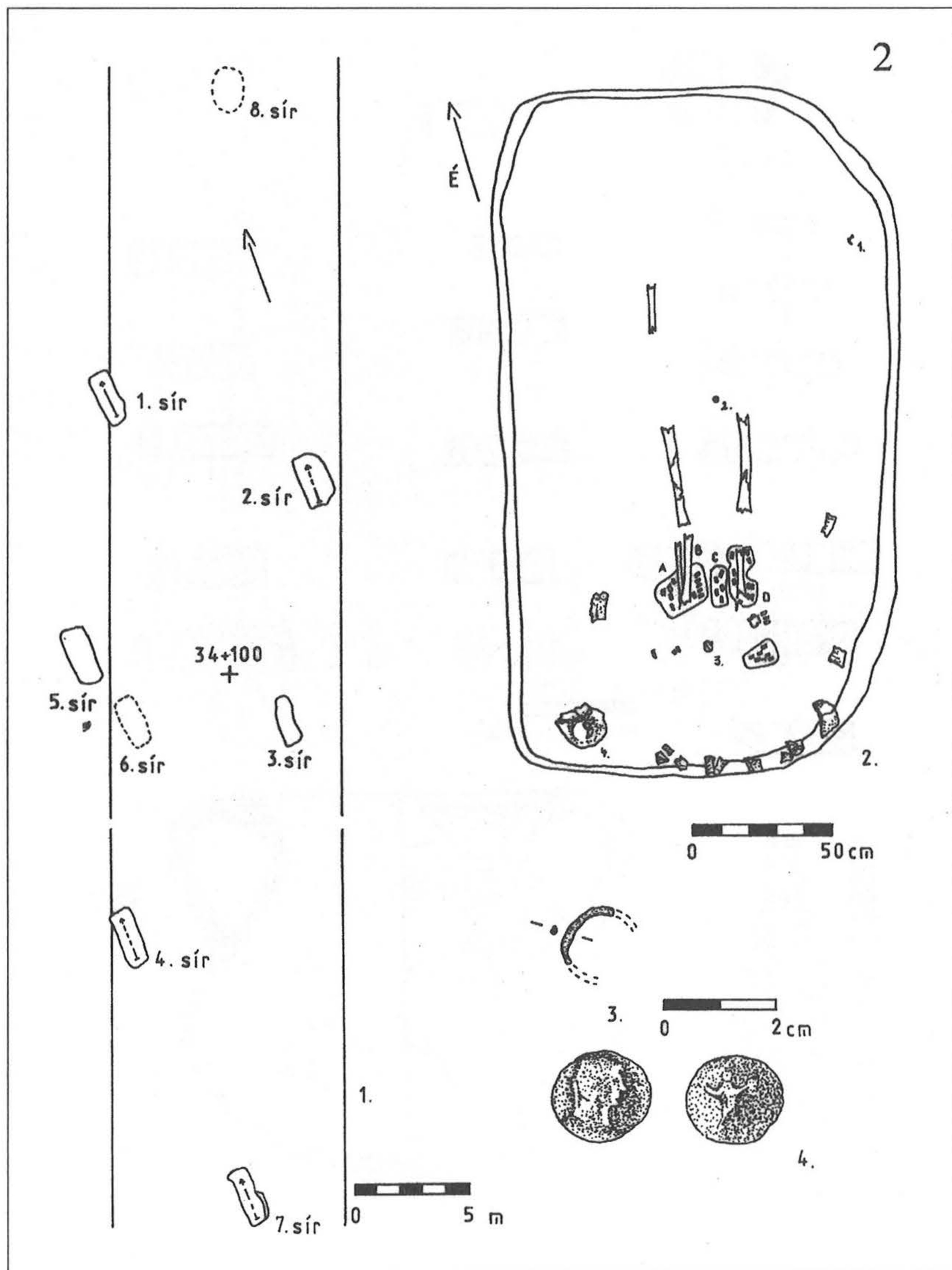
the burial. The breaking of the vessels at the time of the burials, similarly to mirrors, appeared in the eastern territories in the Late Sarmatian period.

The general characteristics of the vessels, the pressed shape and the narrow mouth, is no more than an observation in the region for lack of sufficient comparative material. The form of the profile of the vessels is also similar in all the three cases. The characteristic outline of the belly is created by the meeting of the straight shoulder and the strongly globular bottom part.

Chronology

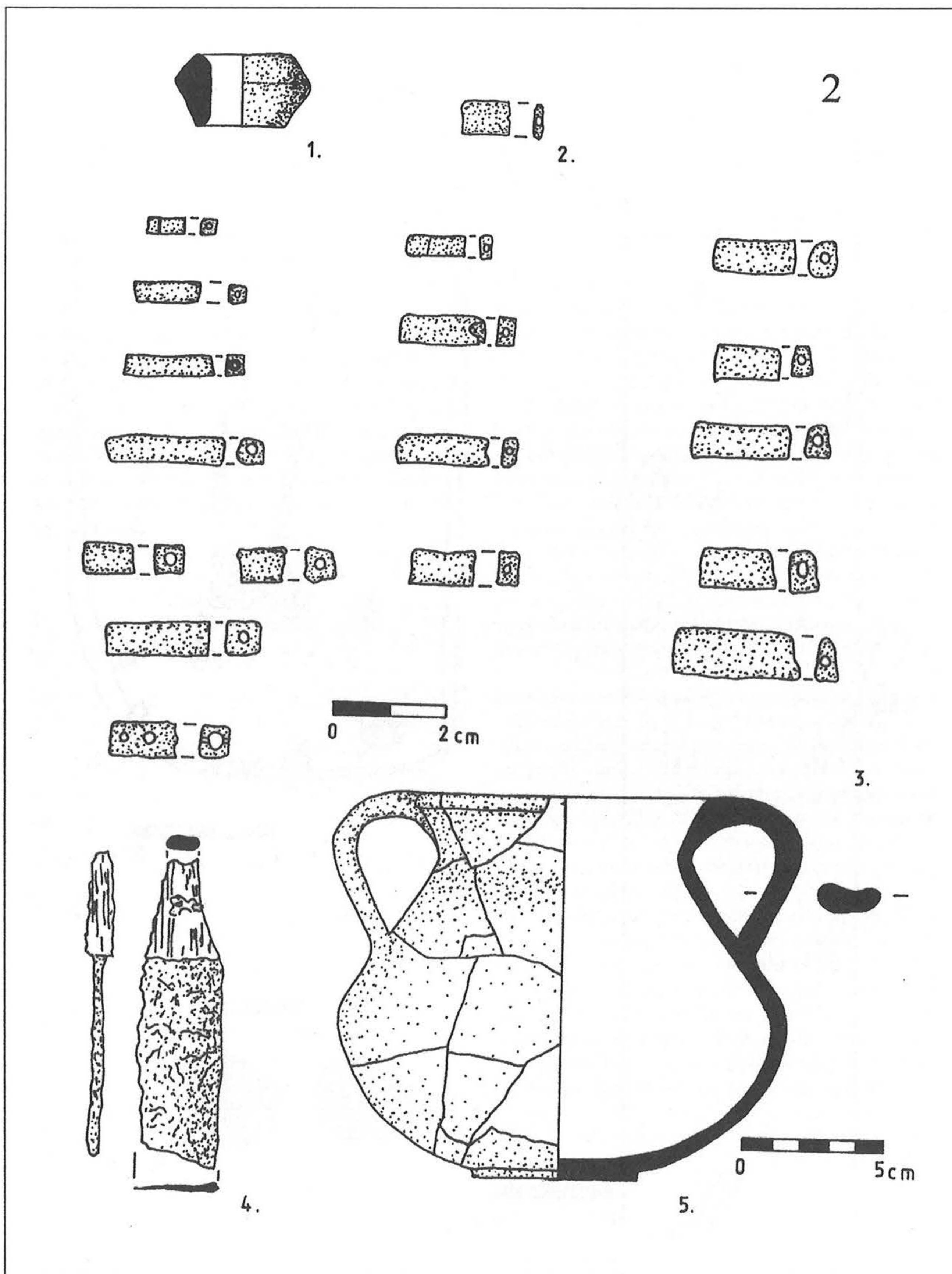
The archaeological material, similarly to the ritual elements, seems to be uniform. The burials probably represent a short period. Our knowledge, however, is not enough to determine the exact chronological place of the cemetery fragment at Pusztaborz. The one-edged knives with straight backs and medial tangs represent the type of the 3rd–4th centuries. The light grey polish of the small jug in grave no. 7, especially on the inner edge of the rim, places the representative of the long existing type into the Late Sarmatian period. The only analogue in the Carpathian Basin of the round iron mounts also from grave no. 7 came from the main mound in Jászalsószentgyörgy. They were made of silver, had the same measurements and numbers, and were dated from the 4th–5th centuries. The double belt set in grave no. 7 is another late Sarmatian element. The spindle whorl from grave no. 2 is similar in its proportions (diameter/height) to those of the late Sarmatian spindle whorls. All these observations allow, however, no more than an affiliation within wider limits, while the two-handled vessel and the round iron buckles in grave no. 2 would allow an even earlier dating. It means that the cemetery fragment can be dated, with great certainty, from the 4th century. The Hadrian coin from grave no. 2 does not contradict this dating.

The uniform appearance of the ritual elements (northerly orientation, ritually broken vessel) and the find material, which appears to be unique in the Barbaricum (round iron mounts, iron rods), suggest that the legacy of a population group that had recently settled in from the east was unearthed at the Ecsegfalva-Pusztaborz site, in a geographical region where, at the same time, the survival of archaic elements must be expected.

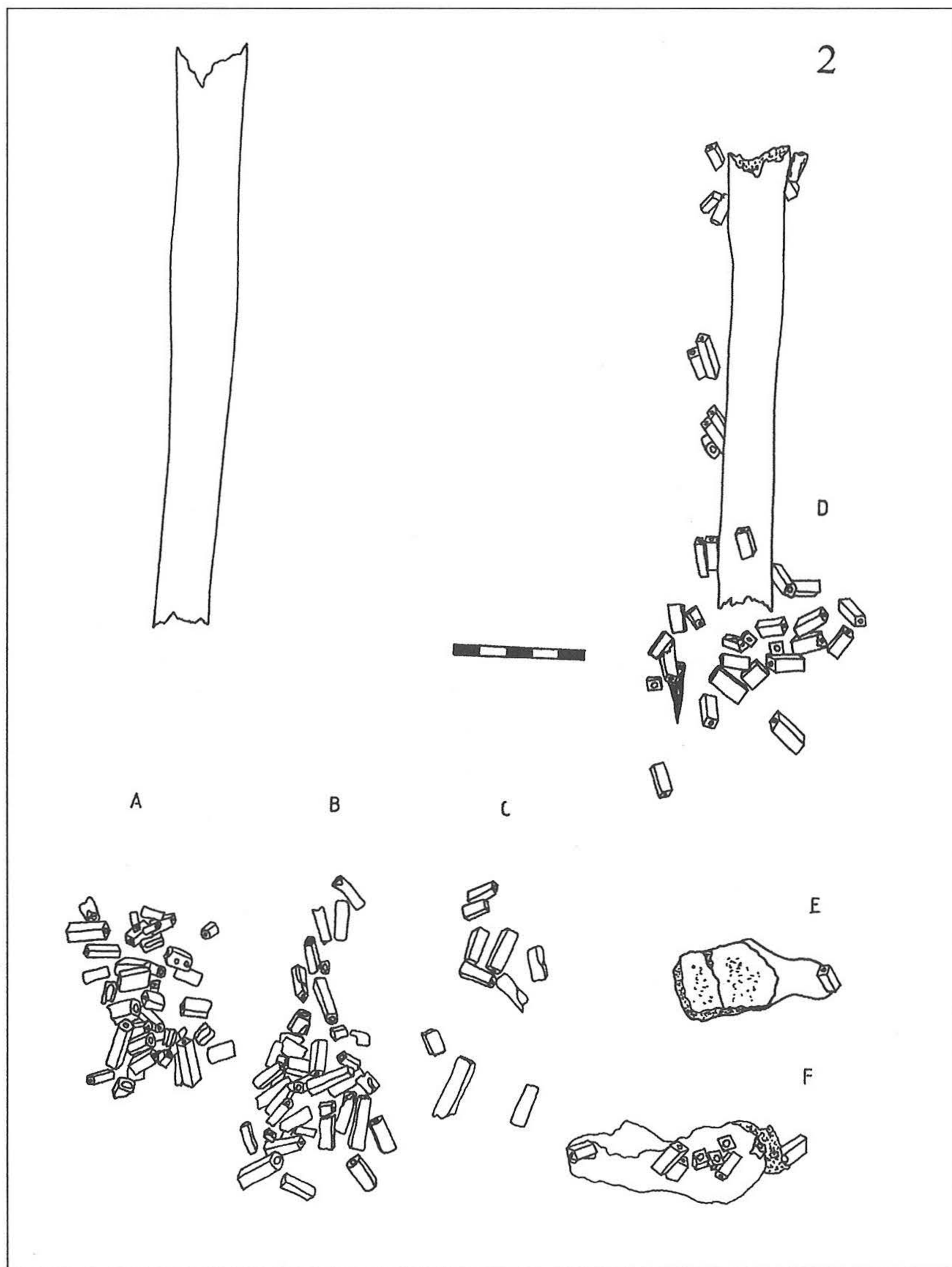
1. kép: 1.: A temető térképe; 2-4.: 2. sír

Fig. 1: 1.: Map of the cemetery; 2-4.: Grave No. 2.

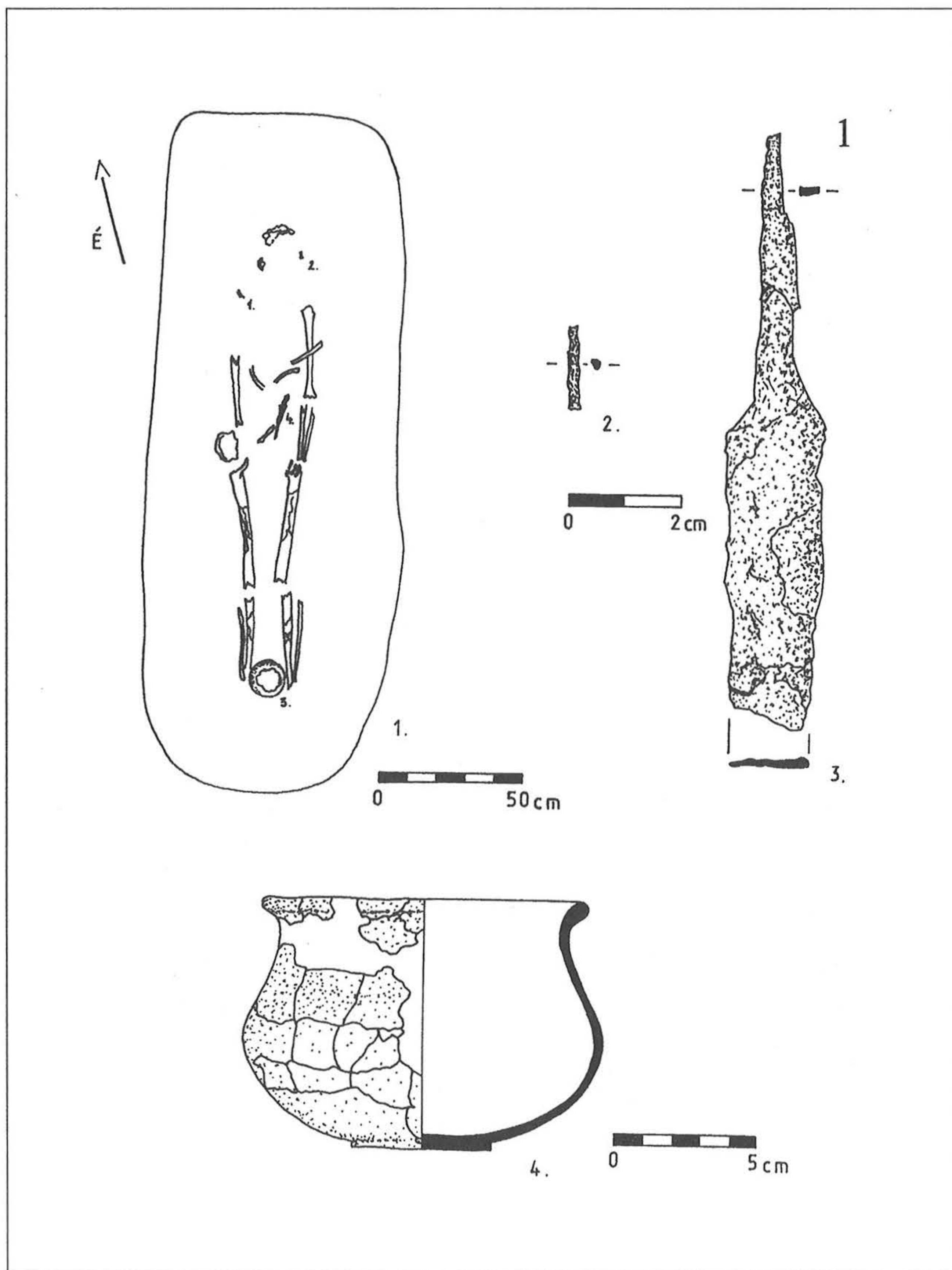

2. kép: 1-5: 2. sír
Fig. 2: 1-5: Grave No. 2.

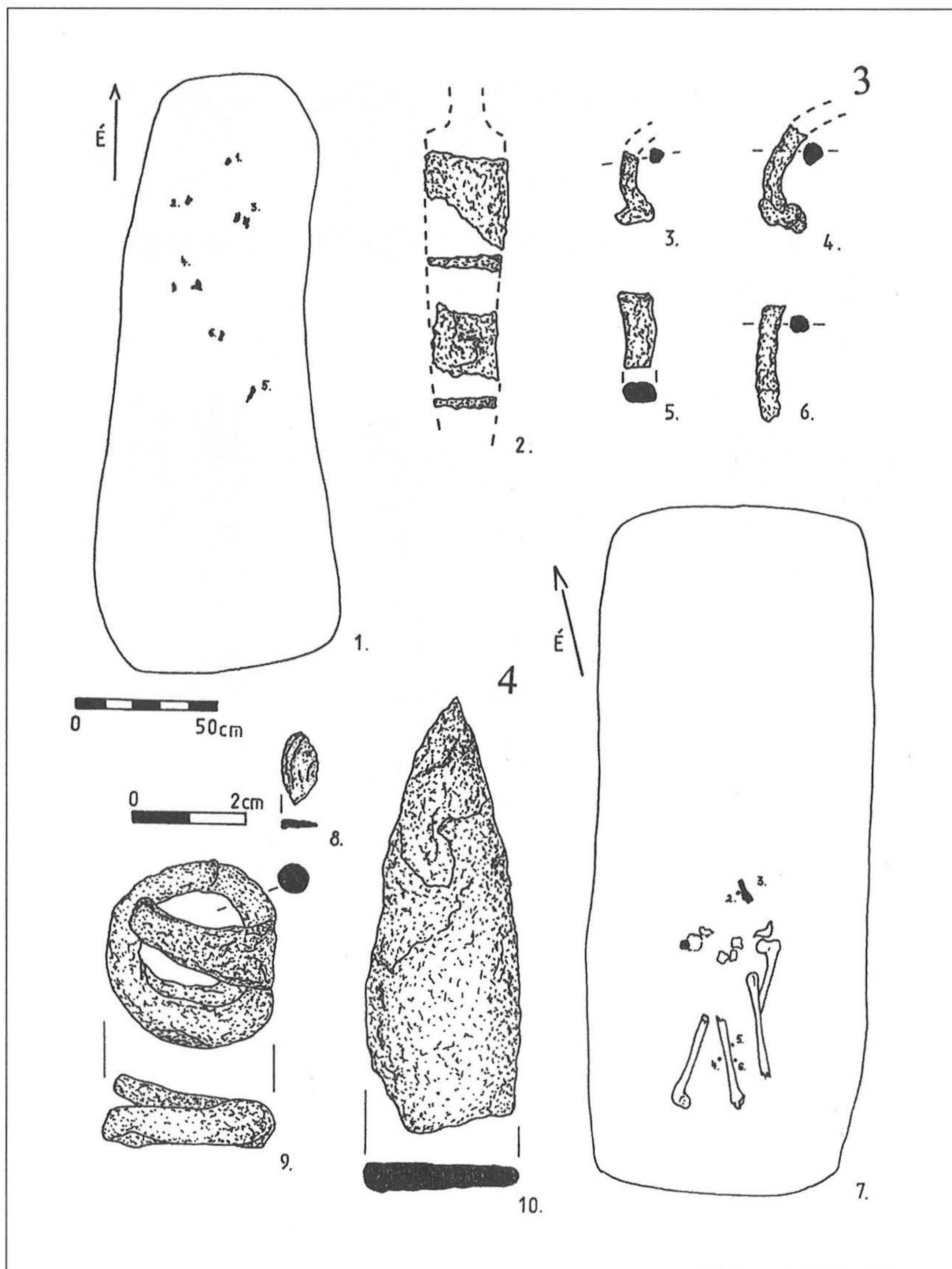

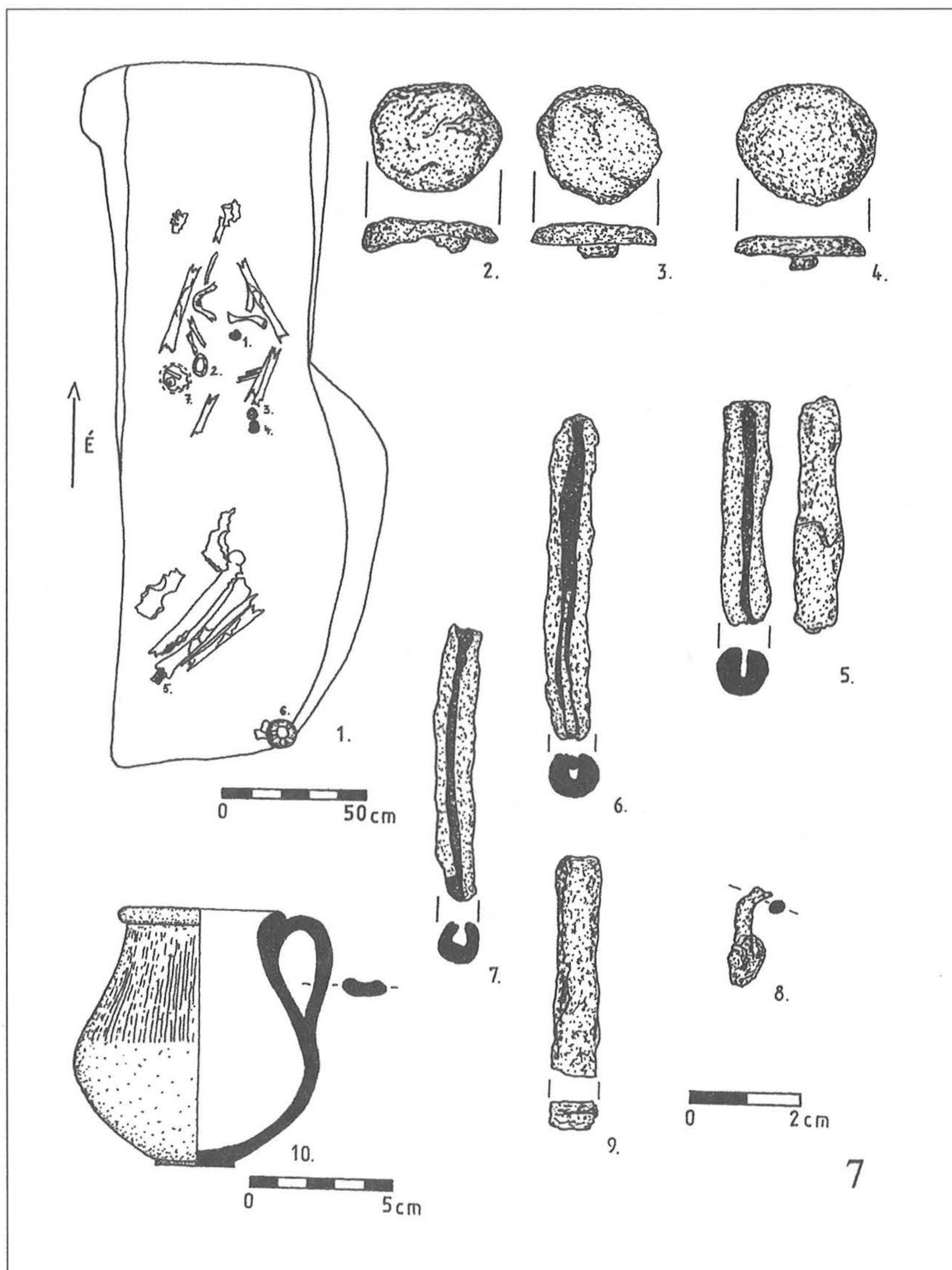
3. kép: A 2. sír gyöngyei
Fig. 3: Beads of the grave No. 2.

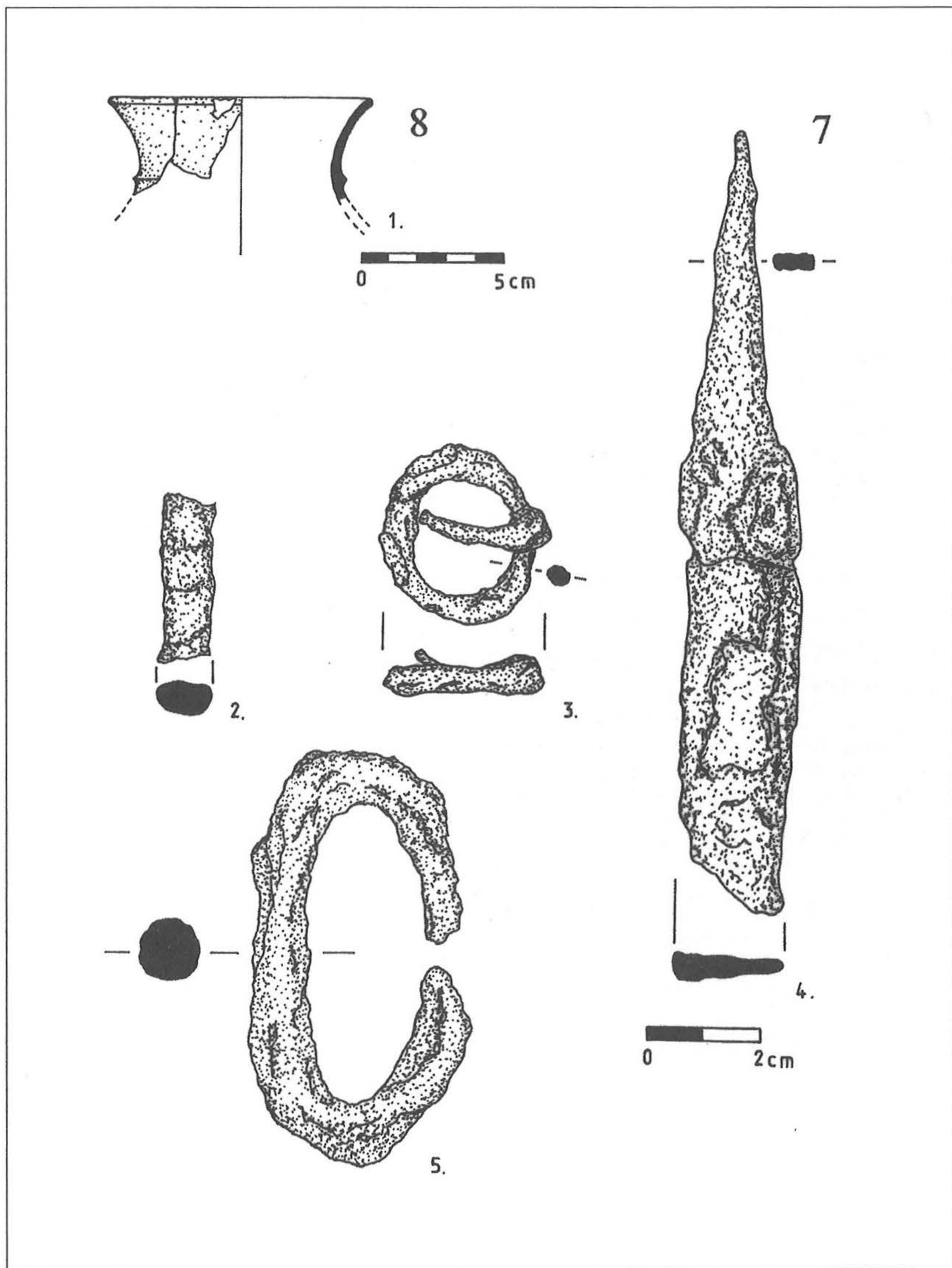
4. kép: 1-4: 1. sír
Fig. 4: 1-4: Grave No. 1.

5. kép: 1-6.: 3. sír; 7-10.: 4. sír
 Fig. 5: 1-6.: Grave No. 3.; 7-10.: Grave No. 4.

6. kép: 1-10: 7. sír
Fig. 6: 1-10: Grave No. 7.

7. kép: 1.: 8. sír; 2-5.: 7. sír
Fig. 7: 1.: Grave No. 8.; 2-5.: Grave No. 7.

